

För barn, unga och vuxna
med utvecklingsstörning

Stockholm 2009-10-01

Vår referens:
Pie Blume
Ombudsman
Telefon 08 -508 866 27

Dnr: 2009-034
*Ange gärna diarienummer
vid korrespondens*

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

registrator@education.ministry.

Yttrande över

Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet Ds 2009:25

från Riksförbundet FUB bifogas härmed

Riksförbundet FUB

Lars Stensborg

Namn Lars Stensborg
Titel Kanslichef
Tfn, direkt 08 – 508 866 25
E-postadress lars.stensborg@fub.se

TEL VXL: 08-508 866 00 / FAX: 08-508 866 66 / ORG.NR: 80 20 06-1704

BESÖK: Gävlegatan 18 C / POST: Box 6436, 113 82 Stockholm

E-POST: fub@fub.se / WEBB: www.fub.se

Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, Ds 2009:25

Riksförbundet FUB, för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, är en intresseorganisation som arbetar för att människor med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv med full delaktighet i samhällslivet och rätt till samma levnadsvillkor som gäller för andra. Riksförbundet FUB har ca 27 000 medlemmar.

Riksförbundet FUB:s perspektiv är personer med utvecklingsstörning, vi har därför koncentrerat vårt ställningstagande till de avsnitt i förslaget till ny skollag som berör denna grupp.

FUB arbetar aktivt i en riktning mot en skola för alla. Med en skola för alla avses att skolan ska anordnas så att den är lika ändamålsenlig för alla elever, oavsett förutsättningar och behov. FUB anser att vägen mot en skola för alla går genom ökad samverkan mellan grundskolan/gymnasieskolan och särskolan.

Sammanfattning av FUB´s remissvar

Riksförbundet FUB, vill inledningsvis uttrycka sitt missnöje över den extremt korta remisstiden, för en för utbildningsväsendet så betydelsefull förändring som en ny skollag. En lagförändring som kommer att påverka hela utbildningsväsendet under många år.

FUB välkomnar att en ny skollag omfattar hela utbildningen från och med förskola till och med vuxenutbildning. Det är också en stor fördel att regleringar som idag finns i olika lagar och förordningar samlas på ett ställe. Att barnkonventionen lyfts in i skollagen är också mycket bra.

Det är tyvärr en stor brist att förslaget innehåller så många möjligheter då kommunerna inte behöver stå för kostnaderna för barn med behov av särskilt stöd. Allt för ofta nämns ”organisatoriska eller ekonomiska svårigheter” som en möjlig del i att inte betala för kostnader i samband med en elevs skolgång.

FUB ser med stor indignation på att vårdnadshavarens roll har minskat eller helt kan åsidosättas, vid val av skolform för elever som bedöms tillhöra särskolans personkrets.

Att nödvändigheten av kompetenshöjning för personal inte har tydliggjorts i förslaget, är en stor brist.

Remissvarets struktur

FUB´s kommentarer ligger under olika kategorier. När inte specifik skolform anges är ställningstaganden generella för alla skolformer, då vår målgrupp finns inom hela skolväsendet.

Rätt att välja skolform

FUB anser att sista meningen i Kap 6, § 5 ”En elev får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till elevens bästa.”, skall strykas. FUB kan inte acceptera att valfriheten gällande skolform inskränks.

FUB anser

Rättigheterna för vårdnadshavare med elev i särskolan får inte försvagas

Under nu gällande bestämmelser kan elev inte skrivas in i särskolan utan särskild begäran av vårdnadshavares. Den föreslagna ändringen innebär alltså att rättigheterna för vårdnadshavare försvagas. Detta är i sig dåligt och uppges inte heller vara regeringens ambition.

Försvagningen av vårdnadshavares rätt är både opåkallad och grundlös

Försökslagen har gällt sedan 1996 utan begränsning av vårdnadshavarnas rätt, och det finns inga kända fall där detta har utgjort ett problem.

Motiven för försöksverksamheten var att det var ”principiellt betänkligt att en myndighet ges möjlighet att slutligt ta över vårdnadshavares ansvar”. Detta gäller än idag.

Försöksverksamheten skulle först gälla i 4 år. Den har sedan upprepade gånger förlängts och har nu varit i kraft i 14 år. Inte vid någon av dessa förlängningar har det varit tal om att begränsa vårdnadshavares inflytande. Lagstiftning bör liksom utbildning vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Den beprövade erfarenheten är att försökslagen inte behöver ändras utan permanentas.

Vårdnadshavare har som uppgift att företräda elevens bästa

Myndigheter däremot har flera uppgifter och måste balansera flera intressen. Många gånger hamnar elevens bästa i konflikt med ekonomiska, organisatoriska eller andra särintressen, och det är dessa intressekonflikter inom organisationer och myndigheter som Barnkonventionens artikel 3:1 syftar till att reglera.

Att därför, som Skollagsberedningen gör, använda ”elevens bästa” och Barnkonventionen som argument för att frånta vårdnadshavare rätten att tacka nej till erbjudande om särskola är mycket märkligt. Att Skollagsförslaget inte tar hänsyn till de rättigheter och skyldigheter som tillkommer vårdnadshavare med lagligt ansvar för eleven enligt Föräldrabalken står till och med i direkt strid med Barnkonventionen (artiklarna 3, 5 och 18).

Enligt såväl Barnkonventionen som Föräldrabalken har elevens vårdnadshavare huvudansvaret för elevens uppfostran, utveckling och utbildning; med elevens bästa i främsta rummet. Enligt Föräldrabalken skall vårdnadshavare bland annat bevaka att eleven får tillfredsställande försörjning och utbildning.

Riksförbundet FUB har i många sammanhang tagit upp vikten av vårdnadshavares inflytande. Vårdnadshavares möjlighet att få välja skolform, även för den elev som har en utvecklingsstörning, är principiellt viktig. Vårdnadshavarna ställs inför många andra och väl så svåra beslut. Vårdnadshavare bygger upp en stor kunskap om elevens funktionshinder och dess följder i form av svårigheter och möjligheter på en rad områden. Det finns oftast ett stort engagemang hos vårdnadshavarna och en vilja att hitta bra lösningar för barnet. Det upplevs därför som kränkande att inte ha ett inflytande över elevens skolgång.

FUB ser tydliga risker med en villkorad valfrihet när det gäller valet av skolform för elever med utvecklingsstörning. Budgettekniska skäl kan lätt fungera som ett ”kryphål” för kommunen för att neka vårdnadshavare/elev en förväntad valfrihet. Här tänker vi på de situationer där det kan finnas oenighet mellan skolan och vårdnadshavarna beträffande de erbjudna stödinsatserna i grundskolan. Ett villkorat föräldrainflytande får aldrig innebära att kommunen av resursskäl kan kräva att eleven ska gå i en annan skolform än den som vårdnadshavaren önskar.

FUB anser att en förutsättning för att eleven ska tas emot i särskolan skall vara att dess vårdnadshavare så begär; därigenom garanteras rätten att välja skolform. Först därigenom får vårdnadshavaren möjlighet att utöva den rättighet och den skyldighet att ansvara för barnets utbildning som både Föräldrabalken och Barnkonventionen stadgar.

Integrerade elever

FUB anser att en elev som är mottagen i grundsärskolan skall ha rätt att få sin utbildning inom grundskolan (som individuellt integrerad elev) om elevens vårdnadshavare begär det.

Stärk rättigheterna för vårdnadshavare med barn som är mottagna i särskolan.

Regeringens ambition är att förstärka rättigheterna för vårdnadshavare med elev i särskolan. Huruvida eleven bör få sin undervisning inom grundskolan eller grundsärskolan bör vara vårdnadshavarens beslut.

Val inom grundsärskolan och gymnasiesärskolan

FUB anser att vårdnadshavares önskemål skall vara avgörande inför valet av verksamhetsinriktning inom grundsärskolan, liksom ett val mellan grundsärskola eller grundskola, liksom ett val mellan nationellt eller individuellt program i gymnasiesärskolan. Det enda avsteg från denna princip som FUB inte bara kan acceptera utan även vill ha, är de få fall när den aktuella eleven är vuxen, dvs efter fyllda 18 år; då skall elevens önskemål vara avgörande.

FUB anser generellt att en uppdelning av elever mellan olika verksamhetsinriktningar skall motiveras endast utifrån varje enskild elevs behov – en schablonmässig uppdelning som styrs av diagnoser rimmar särskilt illa i en skolform där undervisningen skall ”anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar”.

I en skolform där elever är uppdelade i olika verksamhetsgrenar eller motsvarande måste därför särskild vikt läggas vid en gemensam planering för att uppnå det mål om ökad samverkan och flexibilitet, som skollagsberedningen eftersträvar.

En förutsättning för att kunna välja är att den som väljer har ett fullgott beslutsunderlag, som belyser både goda och mindre goda sidor i alla relevanta alternativ. Även konsekvenserna av de möjliga valen, såväl omedelbart som senare, måste tydliggöras.

I den flexibla skola, som är målet för FUB såväl som för Skollagsberedningen, bör det vara möjligt för elever att kombinera ämnen respektive ämnesområden från grundsärskolans kursplaner liksom ämnen enligt grundskolans kursplaner, utifrån individuella förutsättningar och

behov. Detta ger nödvändiga förutsättningar för den åsyftade flexibiliteten för den mycket heterogena grupp elever, som är mottagna i grundsärskolan. Även gymnasiesärskolan bör kunna erbjuda en ökad flexibilitet.

Val av skolenhet

Inom förskoleklass, grundskolan och grundsärskolan begränsas valen av skolenhet genom att kommunen kan frångå vårdnadshavarens önskemål, om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska och ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Vid interkommunal ersättning inom förskolan och förskoleklass begränsas valet även av att ”Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.” Inom grundskolan och grundsärskolan behöver inte hemkommunen, för en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd, lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Möjligheten till val av fristående förskola, förskoleklass, grundskola samt grundsärskoleklass begränsas av att kommunen inte är skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Med stor tydlighet framgår det att elever med behov av särskilt stöd blir den grupp som redan från förskolan kommer att ha begränsade möjligheter till val på grund av sina svårigheter eller sitt funktionsnedsättning. De kommer också i avsevärt högre grad än andra att bli hänvisade till den skolenhet där de blir ”placerade”. Detta innebär att alla elever inte har lika rätt till den åsyftade valfriheten, vilket är oroväckande.

Grundsärskolan

Utbildningens syfte

FUB anser att ändamålet med utbildningen i grundsärskolan skall formuleras så att det tydligt framgår att

- syftet är att ge elever med utvecklingsstörning en god utbildning men med lägre studietakt än elever utan denna funktionsnedsättning
- grundsärskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa.
- utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.
- utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

FUB välkomnar den del av förslaget som tydliggör att ett mottagande i sarskolan skall föregås av en noggrann utredning, Kap 6, § 5.

Utbildningens innehåll och omfattning

FUB anser att Kap 10, § 5 för grundsärskolan bör motsvara Kap 9, § 4 för grundskolan, vilket innebär:

Att de naturorienterande ämnena (biologi, fysik och kemi) respektive de samhällsorienterande ämnena (geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap) skall specificeras, då det behöver tydliggöras att alla behöver ingå i utbildningen.

Att teknik, både som ämne och som ämnesområde, skall ha samma självklara plats i utbildningen i grundsärskolan som i grundskolan. Även eleverna i sarskolan berörs av den teknikutveckling som pågår i samhället. När teknik införs på schemat ökar även möjligheterna för eleverna att förstå och tillgodogöra sig inte minst kognitiva hjälpmedel – ett utnyttjande av tekniska och andra hjälpmedel kan höja undervisningens kvalitet och berika elevernas vardag genom en högre grad av självständighet och delaktighet i samhälle. Dessutom instämmer vi fullständigt i att frågan om undervisning i teknik skall utredas skyndsamt.

Språkval är viktigt för de elever i grundsärskolan som inte har specifika språkliga svårigheter och har samma behov som andra elever att tillägna sig ett ytterligare främmande språk. För de elever som har svårigheter med språk är behovet i stället mycket stort att tillägna sig ett ytterligare språk av alternativ karaktär, exempelvis Tecken liksom Alternativ och Kompletterande Kommunikation (AKK).

Att skolans val skall ingå också i grundsärskolan, och att lokalt tillval skall vara möjligt.

Modersmålsundervisning

FUB instämmer i att den elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet och eleven har grundläggande kunskaper i det språket.

Som en förutsättning för rätt till modersmålsundervisning anges att eleven redan skall ha grundläggande kunskaper i det aktuella språket. FUB förutsätter att med ”grundläggande kunskaper” i modersmålet inkluderas även elevens språkförståelse och ”uppfattning” av det språk som är umgängesspråk i hemmet, vi vill alltså påpeka att många sarskoleelever inte har något talat språk men likafullt kan förstå och/eller uppfatta ett talat språk; även dessa elever skall omfattas av rätten till modersmålsundervisning.

Antalet elever skall inte vara en förutsättning för att modersmålsundervisning skall ges i grundsärskolan.

Särskilt stöd och ordinarie undervisning

FUB anser att särskilt stöd företrädesvis skall ges inom ramen för ordinarie undervisning och inom den elevgrupp som eleven tillhör eller som ett komplement till den ordinarie undervisningen. Om särskilt stöd ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i, skall den hanteras enligt Kap 3, § 10.

Vi anser att individuella mål som är lägre än kursplanens kunskapskrav inom grundsärskolan måste regleras som ”Anpassad studiegång”. För att grundsärskoleelevernas rätt att lära sig så mycket som möjligt, skall skyddas av lagen, måste eleverna ha rätt till särskilt stöd för att uppnå kursplanens kunskapskrav. Avvikelser från timplan, ämnen och mål som gäller för utbildningen är ”Anpassad studiegång” och skall beslutas i ett åtgärdsprogram Kap 3, §12. Det finns ingen anledning att regelverket runt individuella mål, som är lägre än kursplanens kunskapskrav, skall vara olika för de olika skolformerna. Individuella mål i grundsärskolan måste regleras som ”Anpassad studiegång” på samma vis som inom grundskolan.

Behovet av särskilt stöd är utgångspunkten för rektorns skyldighet såväl att utreda behoven som att besluta om ett åtgärdsprogram. Vi välkomnar möjligheten att överklaga åtgärdsprogram till Skolväsendets Överklagandenämnd. Detta ökar rättssäkerheten för den enskilde eleven samt stärker förutsättningarna för en likvärdig undervisning inom skolformen. Särskilt stöd måste därför göras applicerbart även för grundsärskolan.

Elevers utökade rätt till stöd ska också omfatta förskolan.

Individuell utvecklingsplan och utvecklingssamtal

Grundsärskolan

FUB ser positivt på att bestämmelser om individuell utvecklingsplan resp. utvecklingssamtal skrivs in i skollagen. Detta är viktiga förutsättningar för en individuellt anpassad utbildning.

Med beaktande av att skolan ofta bara är en av flera myndigheter/verksamheter som ger särskoleelever stöd är det bra att det vidare begreppet utvecklingsplan används.

Gymnasiesärskolan

Även inom gymnasiesärskolan ser FUB positivt på att bestämmelser om individuell studieplan resp. utvecklingssamtal skrivs in i skollagen. Det ökar möjligheterna till en individuellt anpassad utbildning och till en kontinuitet i utbildningen utifrån elevens behov och tankar i det kommande arbetslivet.

Tillgänglighet

Fysisk tillgänglighet

Trots att det finns flera olika lagar som berör den fysiska tillgängligheten i skolans lokaler finns det en otydlighet i Skolverkets och Arbetsmiljöverkets ansvarsområden som kan leda till att tillsynen över skolors tillgänglighet blir otillräcklig och därmed drabba den enskilde elevens rätt till likvärdig utbildning samt begränsa möjligheten att välja skola.

Arbetsmiljöverket ansvarar för skolans psykosociala och fysiska miljö, men utövar endast tillsyn på förekommen anledning, dvs. när en brist påtalas. Skolan ska enligt grundskoleförordningen ha ändamålsenliga lokaler, men det är oklart hur detta begrepp förhåller sig till arbetsmiljölagsstiftningens krav på tillgänglighet.

Vid Skolinspektionens tillsyn ingår inte tillgänglighet i begreppet ändamålsenliga lokaler mer än i ”uppenbart anmärkningsvärda fall”. Skolor är inte heller publika lokaler, vilket innebär att bestämmelserna om enkelt avhjälpna hinder enligt plan- och bygglagen inte är tillämpliga för dem.

FUB anser att samtliga skolor skall vara fysiskt tillgängliga; regeringens skrivelse 2005/06:110 om att alla enkelt avhjälpna hinder skall vara undanröjda 2010 beskriver endast en miniminivå i detta avseende.

Tillgänglighet i övrigt

Elever i samtliga skolformer ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av anpassning av organisation och utbildningsmiljö kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till information och planeringsresurser. För individen anpassade hjälpmedel samt fysisk och pedagogisk tillgänglighet är av största vikt.

Anpassningar på den organisatoriska nivån är eftersatta.

Enligt Skolverkets kunskapsöversikt Särskilt stöd i Grundskolan visar analyser av åtgärdsprogram att den omgivande miljön sällan berörs i åtgärdsprogrammen, varken på gruppnivå eller på organisationsnivå. Elevvårdssamtal fokuseras på elevers egenskaper men inte på det undervisningssammanhang där problemet visar sig, och en diskussion om hur undervisningen kan anpassas till elever med svårigheter saknas. Elevers problem och behov måste sättas in i sitt sammanhang av undervisning, innehåll och metoder, grupp och organisation. Resurs/kompetensbrist är en förklaring till varför stödåtgärder fokuseras på individen och inte beaktar mötet med den omgivande miljön som en förklaring till problem. Elevhälsan har inte uttryckligen uppgiften eller kompetensen att anpassa varken organisationen eller ordinarie pedagogiska metoder.

Läromedel och hjälpmedel

FUB anser att alla elever med utvecklingsstörning ska ha tillgång till kostnadsfria anpassade läromedel och personliga hjälpmedel.

FUB anser att samtliga elever, oavsett grad av utvecklingsstörning, ska ha rätt till begåvningsstödande hjälpmedel i skolan.

FUB anser att pedagogisk personal ska få utbildning och kontinuerlig fortbildning i användandet av begåvningshjälpmedel och begåvningsstöd. I denna personals ansvar skall även ingå att hålla sig uppdaterad inom utvecklingen på hjälpmedelsområdet.

En funktionsnedsättning kan bli mer eller mindre begränsande beroende på den vardagsmiljö som eleven vistas i. Det kan handla om brist på tillgänglighet och information samt om all skolpersonals kompetens och bemötande.

Det är bristerna som skapar funktionshinder!

Skolskjuts

FUB uppskattar att rätten till skolskjuts för elever med växelvis boende nu föreslås utökas till att omfatta även elever med en varaktig funktionsnedsättning.

Vi anser att rätten till skolskjuts ska vara kopplad till elevens funktionsnedsättning.

Vi anser att denna rätt skall tillkomma elever som har sina vårdnadshavare såväl inom kommunen som i olika kommuner inom en region.

Vi anser att det är diskriminerande att kommunen kan inskränka elevens valfrihet om kommunen anser att elevens skolskjuts kostar för mycket, d v s genom att hävda ”betydande ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser”. Inskränkningar av rätten till skolskjuts kan omintetgöra ett skolval som inte är kommunens val.

Disciplinära åtgärder

FUB är mycket tveksam till förslag som innebär en rätt att bestraffa elever i särskolan för disciplinbrott, t ex med kvarsittning, ”försittning” eller utvisning.

De flesta elever som är mottagna i särskolan är tidvis eller alltid beroende av annat stöd före och efter ordinarie skoltid, t ex i form av korttidshem. Även för dessa elever föreslår Skollagsberedningen åtgärder som avstängning och kvarsittning utan att tyckas inse konsekvenserna av sådana plötsliga förändringar i förutsättningarna för den tillsyn som dessa elever annars skulle ta del av.

FUB:s bestämda uppfattning är att bestraffningar som lösning på problem som uppstår i eller visar sig i skolmiljön fungerar särskilt dåligt för elever som kan ha svårt att förstå sambandet mellan orsak och verkan. Vi anser tvärtom att problem av detta slag skall lösas av skolpersonal med pedagogiska metoder och i samråd med vårdnadshavare; att straffa elever för ”fel” som de kanske inte ens har möjlighet att förstå kan bara leda till att situationen förvärras.

Personalens kompetens

FUB reagerar mycket starkt på den styvmoderliga behandling som Skollagsberedningen har visat frågan om skolpersonalens kompetens.

Med tanke på det utökade ansvar som nu föreslås för skollagen, se t ex rektors ansvar för elevernas utvecklingsplaner, för åtgärdsprogram och i samband med ett mottagande i särskolan, är kompetent personal av avgörande betydelse för elever och vårdnadshavare.

FUB har i många tidigare sammanhang, bl.a. i ”Yttrande över betänkande av Lärarutredningen, Legitimation och skärpta behörighetsregler (SOU 2008: 52)” framfört kravet att lärare som undervisar i särskolan ska ha speciallärarutbildning som är särskilt inriktad mot inlärningssvårigheter på grund av utvecklingsstörning. I den kompetens som vi anser är nödvändig skall ingå bl a kunskaper om läs- och skriv- samt matematikinlärning vid utvecklingsstörning. Av stor vikt är att utbildningen också ger en ingående kunskap om olika metoder för Alternativ och kompletterande Kommunikation (AKK). Dessutom vill vi återigen instämma i Specialpedagogiska Institutets konstaterande, i sin rapport om begåvningshjälpmedel/-stöd i särskolan och särvux: ”Kunskap om begåvningshjälpmedel och -stöd finns men behöver utvecklas och fyllas på i stor omfattning bland skolpersonal. Möjligheter till ett bättre lärande och en bättre livssituation för individen med hjälp av dessa är uppenbar.

FUB anser vidare att lärare i grundsärskolan ska ha speciallärarutbildning och att det krävs yrkeslärare för att undervisa i yrkesämnen på nationella och specialutformade program samt i yrkesträning inom ramen för ett individuellt program.

FUB anser att all pedagogisk personal ska få utbildning och kontinuerlig fortbildning i användande av begåvningshjälpmedel och begåvningsstöd, i personalens ansvar skall även ingå att hålla sig uppdaterad inom utvecklingen på hjälpmedelsområdet.

Rektor

FUB har tidigare betonat rektors ansvar för att den individuella studieplanen upprättas. Vi förutsätter att ingen rektor ges detta ansvar utan adekvat kunskap och kompetens om elever med utvecklingsstörning och de konsekvenser som denna funktionsnedsättning kan ha för utbildningen och dess genomförande. FUB förutsätter därför att utbildning även inom detta ansvarsområde på ett tydligt sätt skall ingå i den nu obligatoriska rektorsutbildningen. Att ålägga rektor ett sådant ansvar, utan att dessförinnan försäkra sig om att han/hon har fullgod kunskap och kompetens för dessa uppgifter, är inte rättvist mot varken eleverna eller rektorn!

Övrigt

FUB anser att ”utdrag från belastningsregistret” skall kontrolleras samt följas upp vartannat år, för all personal som arbetar inom samtliga skolformer.

FUB anser att förslaget om att elever och vuxna ska ha tillgång till vägledning och information inför framtida utbildnings- och yrkesverksamhet är bra men ska även omfatta grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna.

Genom MSU/SPSM och dess stöd till utveckling under rubriken ”Lärande exempel” har det på ett tydligt sätt kunna visas att en väl fungerande studie- och yrkesvägledning i särskolan är i det närmaste ett villkor för dessa elever för att både få och behålla ett arbete efter skolan. En av förutsättningarna är att dessa studie- och yrkesvägledare har en adekvat utbildning och kompetens, anpassad till just särskoleelevers särskilda möjligheter och behov.

FUB anser till slut att det för behörighet för lärare i träningsskolan och gymnasiesärskolans verksamhetsträning på individuella program, skall krävas kompetens lägst som för grundskollärare F-3, med vidareutbildning som speciallärare.

Särskild utbildning för vuxna

FUB har nyligen lämnat yttrande över ”Rätten till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial sårvox, Ds 2009:20. Det hade varit önskvärt att lämna synpunkter på **ett** samlat slutgiltigt förslag, då en del förslag som finns i den ovan nämnda utredningen inte nämns i förslaget till Ny skollag. Därför bifogas detta tidigare remissyttrande (bilaga 1).

Förutom dessa synpunkter, vad gäller Särskild utbildning för vuxna, vill FUB särskilt kommentera skollagskommitténs förslag om rätten till särskild utbildning för vuxna endast ska gälla för elever som gått nationella kurser i gymnasiesärskolan, utan att nämna något om behoven för de som har varit elever i gymnasiesärskolans individuella program.

FUB anser att gymnasial särskild utbildning för vuxna skall erbjudas alla de som har varit elever i gymnasiesärskolan, alltså även de elever som har större inlärningssvårigheter och som behöver längre tid och fler tillfällen för att kunna behålla, utveckla och skaffa sig nya kunskaper och som gått yrkesträning eller verksamhetsträning inom det individuella programmet.

Stockholm den 1 oktober 2009

Anna-Lena Krook
Ordförande
Riksförbundet FUB

genom

Kerstin von Schulzenheim,
Riksförbundet FUB

Bilaga

till FUB:s yttrande över ”Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet, Ds 2009:25”

Yttrande över

Rätten till gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särvox, Ds 2009:20

Riksförbundet FUB, För barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning, är en intresseorganisation som arbetar för att människor med utvecklingsstörning ska kunna leva ett gott liv med full delaktighet i samhällslivet och rätt till samma levnadsvillkor som gäller för andra. Riksförbundet FUB har omkring 27 000 medlemmar.

Riksförbundet FUB:s perspektiv är personer med utvecklingsstörning, vi har därför endast tagit ställning till avsnitt i detta betänkande som berör denna grupp.

JA till rätten till gymnasial särvox

Arbetsgruppen konstaterar i sin sammanfattning av Regeringens utredningsuppdrag att ”Gymnasial särvox fyller en viktig funktion för den enskildes personliga utveckling och kan stärka vuxnas deltagande i samhällslivet. Gymnasial särvox kan /.../ även ge deltagarna yrkesutbildning och därmed förbättra deras möjligheter att få ett arbete eller behålla sitt arbete”

FUB anser att detta synsätt överensstämmer mycket väl med FUB:s målsättning.

JA till det livslånga lärandet

”Det livslånga lärandet” har för vuxna personer med utvecklingsstörning en mera konkret betydelse än för befolkningen i allmänhet. Kunskaper som har förvärvats i t ex skolan måste repeteras eller på andra sätt hållas vid liv i vuxen ålder för att förbli aktiva och praktiskt användbara. Nya och nödvändiga kunskaper, t ex på grund av förändringar i samhället – det gäller oavsett om det är nya lagar (t ex förändringar i LSS!) eller bara ”mindre” förändringar som först blir synliga i snabbköpet - kräver av samma skäl systematiska repetitioner och/eller återkommande ”fortbildning”.

Den som har en insikt i att vi alla behöver använda de kunskaper som vi en gång har förvärvat för att de inte ska förtvina bör lätt kunna föreställa sig att detta gäller i ännu högre grad för personer med stora inlärningssvårigheter.

Om det nu föreslagna lagförslaget träder i kraft kan det för en del av vår grupp leda till ökade möjligheter till det livslånga lärandet men för andra inom vår grupp faktiskt leda till begränsningar, i de fall kommunerna väljer att endast anordna den lagstadgade vuxenutbildningen. I praktiken skulle det kunna innebära att ungefär en tredjedel av eleverna i dagens gymnasiesärskola inte har laglig rätt till särsvux på gymnasienivå efter skolans slut.

JA till rätten till en yrkesutbildning

Utredningen konstaterar att vuxenutbildning ger den studerande ”en utbildning som kan leda direkt till ett yrke. Det kan därför behöva prövas om det är möjligt att åstadkomma något liknande för gymnasial särsvux”. Mot bakgrund av att ett flertal undersökningar och rapporter visat att möjligheter till arbete är en av de viktigaste faktorerna för att förhindra ”utanförskap” är det lätt att förstå vikten av att elever som slutat gymnasiesärskolan får rätt till en yrkesutbildning. Vi kan se att vinsterna av en yrkesutbildning för denna grupp kan bli stora för individerna och inte minst ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

FUB delar alltså fullständigt uppfattningen om vikten av att ha ett arbete och att vägen till ett arbete oftast går via yrkeskunskaper. Vi hoppas att utredningens konstaterande att ”särsvux är en viktig insats från samhällets sida för att personer tillhörande personkretsen ska ha möjlighet att möta arbetslivets krav och för att skapa förutsättningar för delaktighet i samhället” leder till en ny utredning som snabbt kan föreslå en rätt till (kompletterande) yrkesutbildning, t ex inom ramen för gymnasial särsvux.

JA även till rektors specialpedagogiska kompetens

På förekommen anledning har FUB i många tidigare sammanhang som berör skolpersonalens kompetens betonat nödvändigheten av både pedagogisk insikt och specialpedagogisk kompetens, d v s kunskap och erfarenhet av utbildning av elever som behöver särskilt stöd som följd av t ex funktionshinder. Med beaktande av rektors (och motsvarande) nu utökade ansvar och befogenheter, t ex att fastställa individuella studieplaner för elever med utvecklingsstörning, menar FUB att en gedigen specialpedagogisk bas med särskild kunskap om utvecklingsstörning är en förutsättning för en korrekt och individuell bedömning av hur en elevs utbildning ska läggas upp.

NEJ till begränsning av rätten till kunskap

I förslaget finns flera begränsningar i rätten till kunskap:

- Utbildningstiden får omfatta maximalt fyra år för deltagande i nationella kurser.

FUB anser att en tidsgräns kan vara ytterst begränsande för dem som behöver gymnasial särsvux. Utifrån de komplexa behov som finns i gruppen ”f d sarskoleelever” är det inte relevant med den nu föreslagna begränsningen av studietiden till sammanlagt fyra år. Andra vuxenstuderande kan komplettera läroledd undervisning med självstudier men detta är helt orealistiskt för personer med utvecklingsstörning: de behöver både lära och öva under ledning av kompetenta pedagoger.

Utbildningstiden skall istället knytas till en individuell studieplan och de för eleven uppställda målen.
- Arbetsgruppen föreslår att rätten till gymnasial särsvux ska gälla för endast nationella kurser, utan att nämna något om behoven för de som har varit elever i gymnasiesärskolans individuella program.

FUB anser att gymnasial särsvux skall erbjudas alla de som har varit elever i gymnasiesärskolan, alltså även de elever som har större inlärningsvårigheter och som behöver längre tid och fler tillfällen för att kunna behålla, utveckla och skaffa sig nya kunskaper och som gått yrkesträning eller verksamhetsträning inom det individuella programmet.

Det har inte kunnat visast att personer som har gått i gymnasiesärskolans individuella program har ett mindre behov av kompletterande och återkommande utbildning i vuxen ålder än andra har, erfarenheten visar snarare den motsatta!

Angående ev. införande av 25-årsregeln inom Särsvux

FUB anser, med hänvisning till det livslånga lärandet (ovan), att en ”karenstid” om fyra-fem år efter avslutad utbildning i gymnasiesärskolan menligt skulle påverka mångas möjligheter och intresse av att delta i det livslånga lärandet och därmed minska individernas möjligheter till deltagande i samhällslivet. Det är av största vikt att elever med utvecklingsstörning får en kontinuitet i sina studier. Arbetsgruppens argument för denna nya regel, att öka genomströmningshastigheten, torde enligt vår mening sakna relevans för studerande inom gymnasial särsvux.

Stockholm den 2 september 2009

Enligt uppdrag

Lars Stensborg
kanslichef